

Elever med ADHD, Tourettes og/eller autisme Kan vi hindre utvikling av skolefravær?

Forståelse, tidlig innsats og tiltak i skole

Kragerø 07.03.2024

Maren-Johanne Nordby

Seniorrådgivere i Statped

Avdeling for sammensatte lærevansker

Hva er Statped?

- Statped er et direktorat under Kunnskapsdepartementet
- Statped bistår PPT og laget rundt elever og barn med varig og omfattende spesialpedagogiske behov
- Statped skal bidra med spesialpedagogisk kompetanse på system- og på individnivå
- Statped bidrar inn i Kompetanseløftet for spesialpedagogikk og inkluderende praksis

1

- Hva sier elevene

2

- Kompetanse på elever med nevrotilstander

3

- Laget rundt eleven

3

- Lovverk

4

- Kartlegging

5

- Overganger, struktur og forutsigbarhet

6

- Tiltak

Henvendelser til Statped

- Økt antall henvendelser om system- og individtjenester
- Spør oss-tjenesten
- Skoleåret 2022/2023, ca. 50 prosent av alle søknadene til avdeling for sammensatte lærevansker handler om elever med nevrotilstander og skolefravær
- Statpedundersøkelsen 2022

Hva sier elevene?

Hva elevene sa:

- Skam, stress, redsel
- «NAVer» - «ende på gata»
- «Dette går bare en vei, og det er nedover»
- «Må ha en «go», et mål»
- «En plan B»
- Ungt utenforskap

Et av hovedfunnene fra kunnskapsoppsummeringen:

- «Elevenes stemmer er det som er mest fraværende i litteraturen vi har gjennomgått» (Kjeøy & Lysvik, 2023).

Rapport om skolefravær

One size fits all?

[Les mer ↓](#)

**Snakk om
skolefravær**

Barna

- Opplevd fysisk og psykisk mobbing av jevngamle
- Mobbing og krenkelser på grunn av diagnose
- Manglende tilrettelegging
- Ønsker at elever med diagnoser som dysleksi, ADHD, dyskalkuli og autisme fanges opp tidligere. Mange av informantene har opplevd at ingen har forstått at det ligger en diagnose bak
- Lærere og andre i laget rundt må ha kompetanse på ulike diagnoser og psykisk helse
- Savner oppfølging når de er borte

«Hør våre stemmer»

(Øverland, Damsgaard, Nordby, Wilberg, Tjäder og Bredsen, 2021)

- Semistrukturerte intervjuer med 9 elever i alderen 11-18 år
- Rekruttert gjennom ADHD Norge, Tourettes foreningen og Autismeforeningen.
- Fire elever hadde ADHD og Tourettes
- To elever hadde ADHD
- To elever hadde autisme
- En elev hadde Tourettes

Hva elevene våre rapporterer om (Hør våre stemmer, 2021)

Mobbing og krenkelseser

Manglende tilrettlegging

Manglende kompetanse

Skolen oppleves som utrygg

Opplevd lærere som skremende

Sensoriske opplevelser

Psyko-somatiske plager

Dysleksi

Tvang

Søvnvansker

Traumer

Atferds-vansker

Angst

Depresjon

Intervjuer med elever fra prosjektet «hør våre stemmer»

- God relasjon til lærer er noe av det viktigste
- Venner beskytter
- Økt kompetanse på elever med nevrotilstander

Kompetanse på elever med nevrotilstander

Hva vet vi om elever med nevrotilstander og skolefravær?

- Elever med autisme har høyere risiko for å utvikle vegringsatferd knyttet til skole enn nevrotypiske elever (Munkhaugen, Gjevik, Pripp, Sponheim & Diseth, 2017).
- Elever med nevrotilstander har ofte lærevansker og andre sameksisterende vansker (Sunda, Sharma, Kaushal, Hussain, 2019).

- Barnehagebarn og barn i tidlig skolealder som har utviklingsvansker, lærevansker og emosjonelle- eller atferdsvansker, utsettes hyppigere for gjentatte krenkelser og erting sammenlignet med barn som ikke har slike vansker (Øksendal m.fl., 2022)
- Manglende tilrettelegging i skolen for elever med nevrotilstander er en risikofaktor for å utvikle alvorlig skolefravær (Bühler, Karlsson & Österholm, 2018)
- Jo høyere grad av kompleksitet elever med skolefravær har, jo mer skreddersøm trenger de for at tiltakene skal lykkes (Stromberg m.fl. 2022).

Store små mennesker NRK

- [Opptak fra Statpedkonferansen 2023 | statped.no](https://statped.no)
- Produsent Helen Prestgard, **Sant & Usant**
- Regissør og manusforfatter Gunhild Westhagen Magnor

Elever vi møter med nevrotilstander og skolefravær:

En eller flere nevrotilstander

- Tourettes
- ADHD
- Autisme
- Språkvansker (DLD)
- Dysleksi

Lærevansker

- Lese- og skrivevansker
- Matematikkvansker

Fellesnevnerne for de elevene vi møter:

- Annerledes sensoriske opplevelser
- Eksekutive funksjoner
- Selvregulering
- Indre og/eller ytre uro
- Motorikk
- Søvnvansker
- Sosiale relasjoner
- Rigiditet
- Spiseproblematikk
- Tvang

Vansker elevene er sårbare for å utvikle eller bli utsatt for:

- Mobbing
- Maskering
- Angst
- Depresjon
- Psykisk uhelse
- Ufrivillig skolefravær

▶ **Høyt stressnivå**

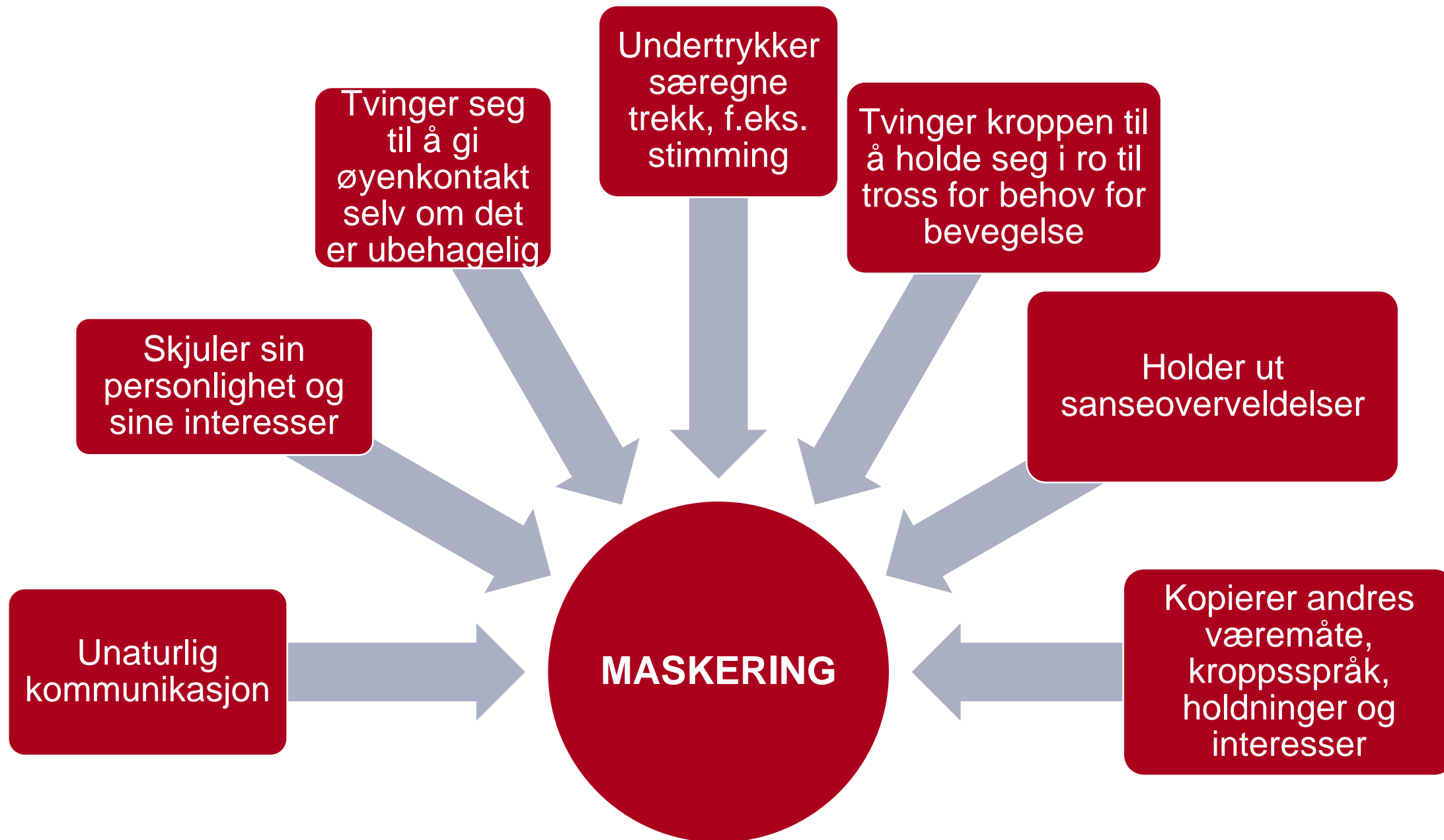
Maskering – et sosialt fenomen

- **Maskering** eller **kamuflering** uttrykk som brukes i forbindelse med personer med nevrotilstander, spesielt autisme
- Tillærte strategier personen bruker for å maskere f.eks. symptomer på autisme. Det er tillærte strategier som ligner mer på atferden til nevrotypiske personer.

Maskering

- Ganske små barn og unge lærer, innøver og utfører visse former for atferd, mens de undertrykker andre, for å virke mer nevrotypiske
- Pågår (ofte i det skjulte) over mange år
- Foregår ofte ubevisst – og kan få store konsekvenser
- Jenter maskerer mer enn gutter

(Hull et.al.2019)

- Autisme – fra innsida – 1. Maske og mutisme (Sesong 1) – NRK TV

Sensoriske opplevelser

Elever med nevrotilstander kan ha **annerledes** sensoriske opplevelser.

Dette betyr at de **opplever** sanseinntrykk på en uvanlig måte.

Sanseinntrykkene kan være **sterkere**, **svakere** eller **annerledes** enn for «folk flest».

For noen blir sanseuttrykkene så sterke og voldsomme at det blir **forstyrrende**, **vondt** og **ubehagelig**.

Anderledes sensorisk opplevelse kan omfatte:

- Hørsel
- Syn
- Lukt
- Smak
- Berøring
- Smerteopplevelse
- Konsistens
- Kulde og varme

- Mange ting på en gang
- Blir mer sliten
- Stress

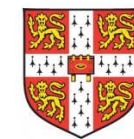
Autisme – fra innsida – 1. Maske og mutisme (Sesong 1) – NRK
TV

Utfordrende å forske på sammensatte lærevansker

- Forskning skjer på enkeltdiagnoser
- Barn med sammensatte vansker ekskluderes
- Det blir for mange variabler

- CALM. Center for Attention, Learning and Memory
 - Barn som strever med læring på en eller annen måte

UNIVERSITY OF
CAMBRIDGE

Eksempler på barn som strever med læring

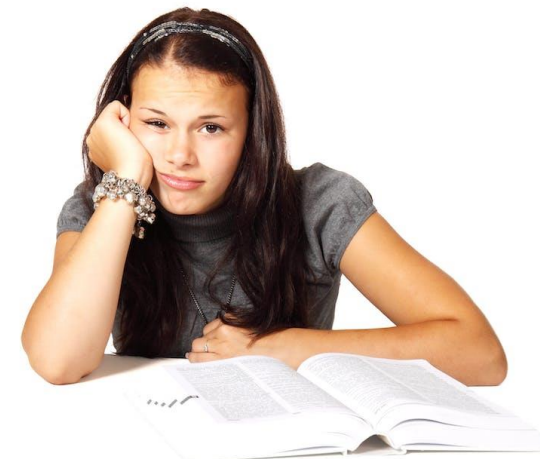
Eva:

- Strever med konsentrasjon/oppmerksomhet
- Kan vise uønsket atferd
- Strever i matematikk
- ADHD-diagnose
- Begynnende skolefravær

Jens:

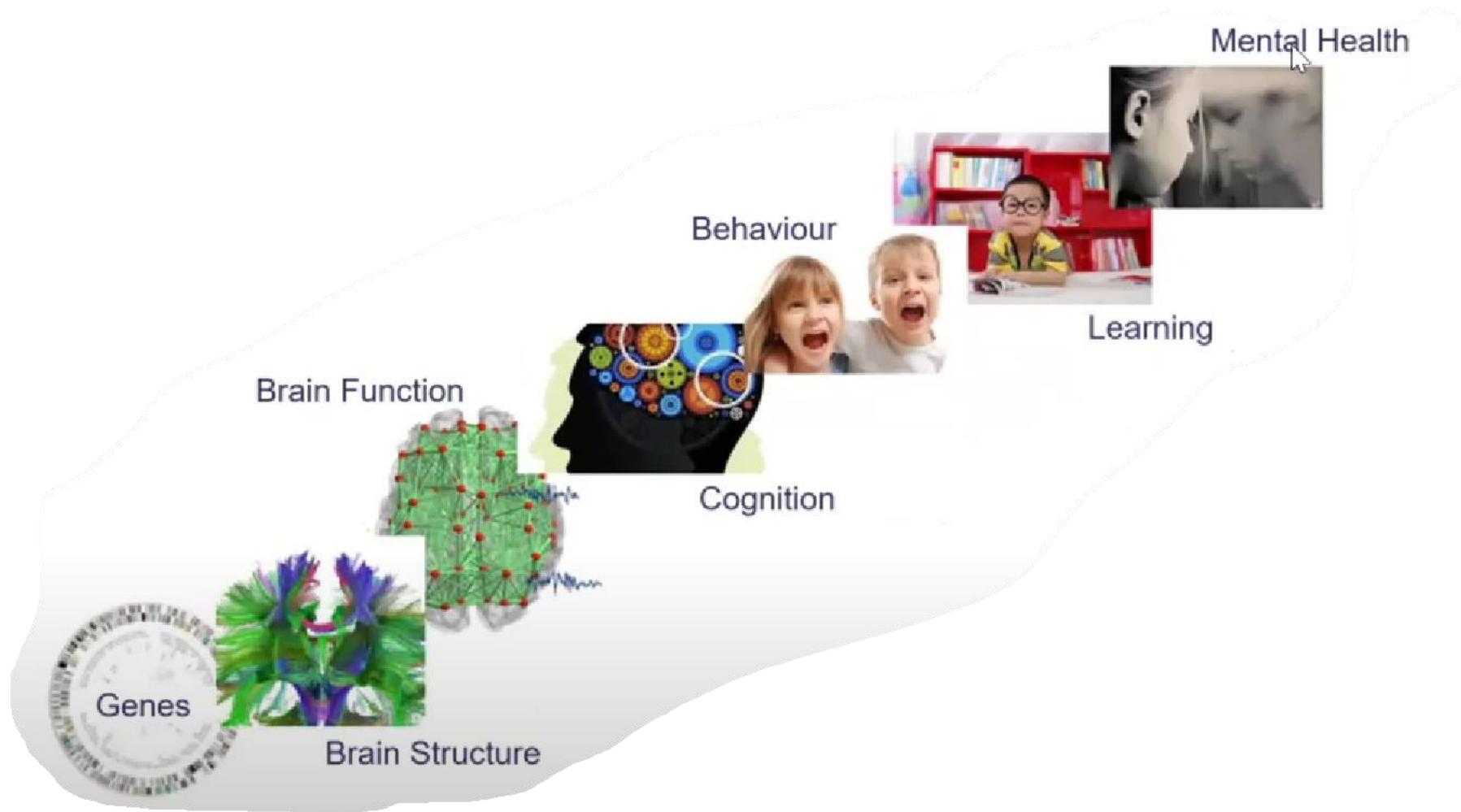
- Vansker med lesing
- Får logopedhjelp
- Angst
- Dysleksi-diagnose
- Begynnende skolefravær

Ingrid:

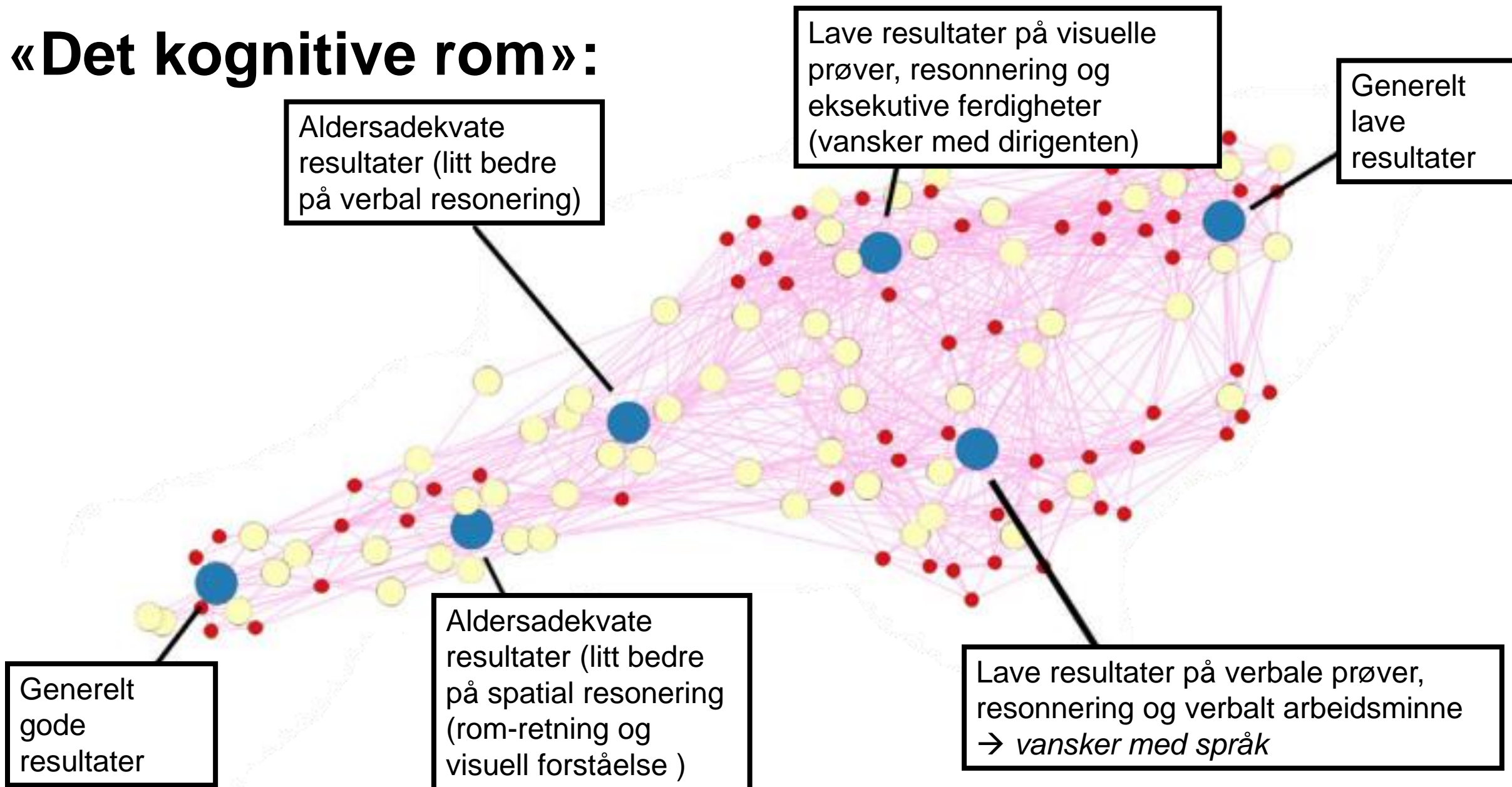
- Vansker med oppmerksomhet
- Spesialundervisning i flere fag
- Angst
- Sosiale vansker
- Ingen diagnose
- Begynnende skolefravær

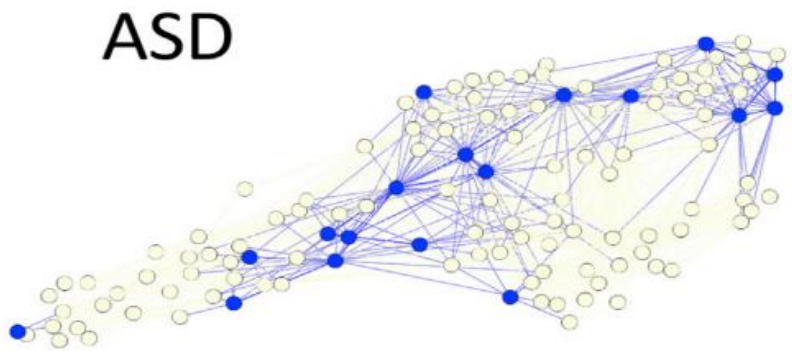
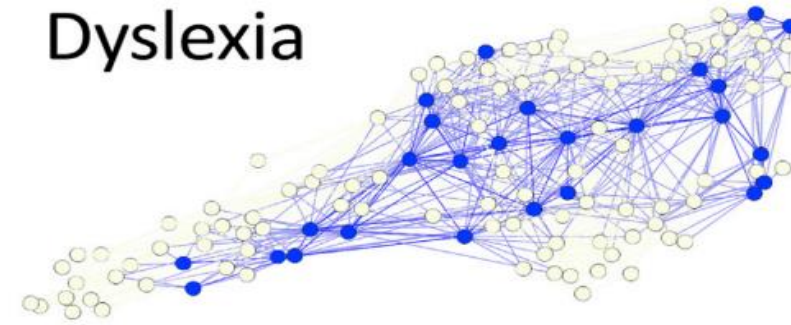
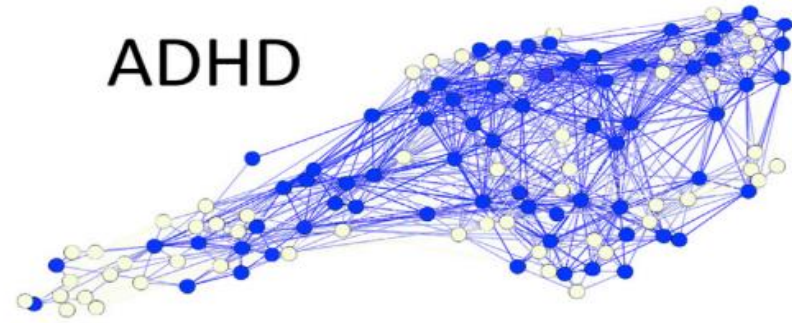
Transdiagnostisk tilnærming til nevroutvikling:

Hentet fra: [Cambridge Neuroscience - Duncan Astle - Transdiagnostic approaches to understanding neurodevelopment - YouTube](#)

«Det kognitive rom»:

Seeing a Speech and
Language Therapist

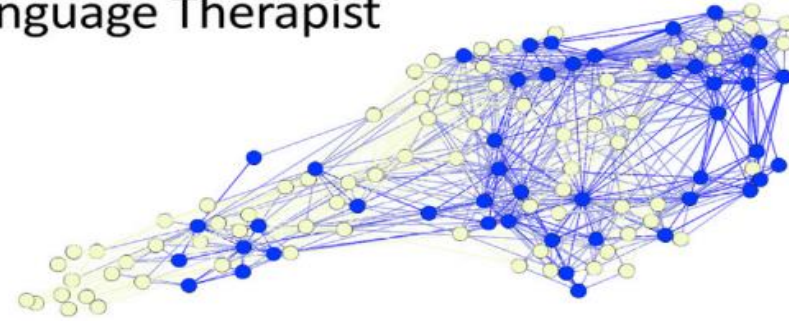

Figure 3. The Locations of Nodes by Diagnosis Type

Graphical representation of the network architecture using Euclidean distance and a Force Atlas layout, where BMUs of different diagnoses highlighted in blue.

Eksekutive funksjoner – forsøk på definisjon

- Paraplybetegnelse som omfatter flere ulike kognitive funksjoner/prosesser som er nødvendige for *målrettet atferd og tilpasning til endringer og krav fra omgivelsene*
- Påvirkes av personens følelsestilstand
- Påvirkes av stress
- Er avhengig av erfaring og læring, og av hjernens modning

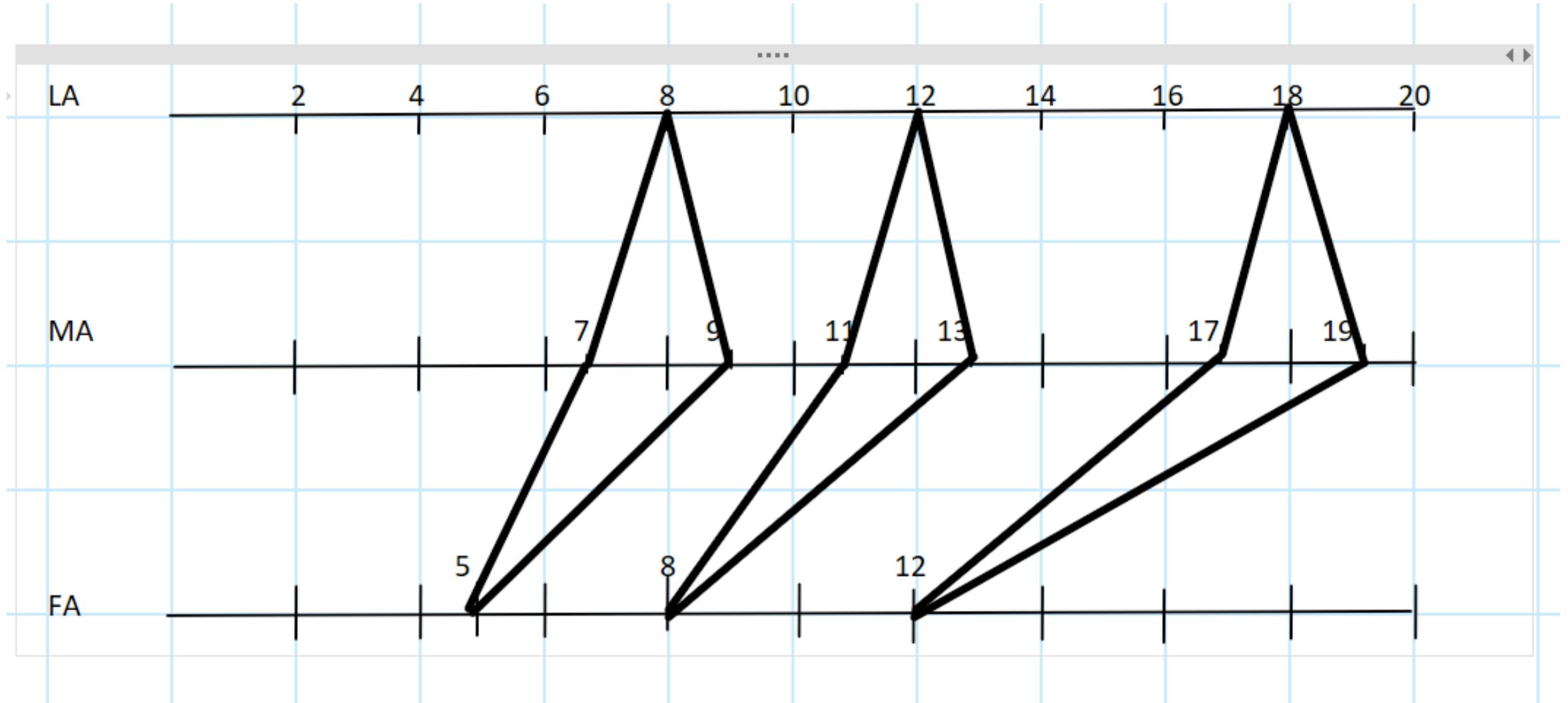
Eksekutive funksjoner

Hjernens administrerende direktør

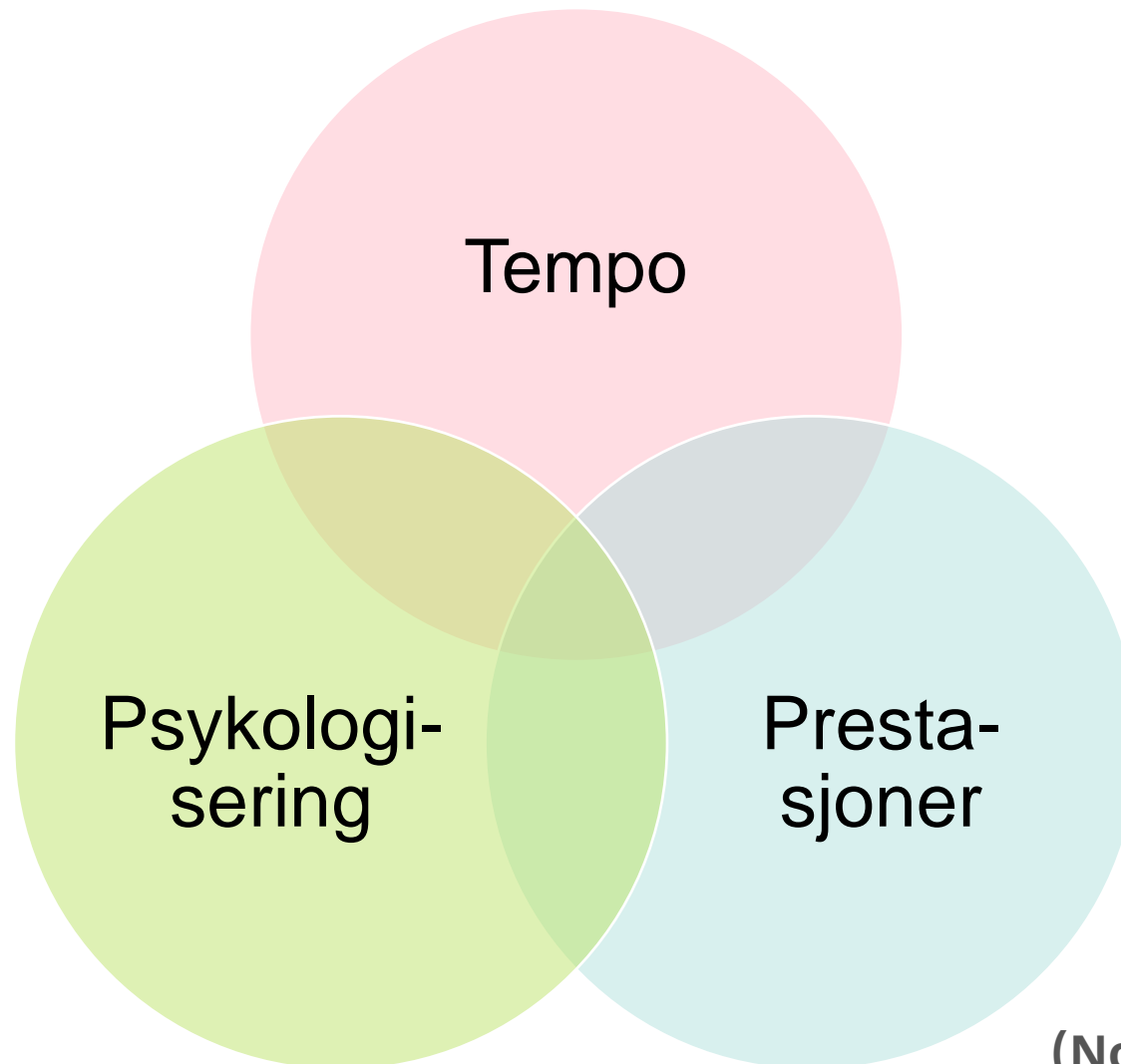
- Styre oppmerksomhet
- Kognitiv fleksibilitet
- Planlegge og gjennomføre oppgaver
- Se konsekvenser
- Selvregulering og problemløsning
- Prosesseringstempo
- Arbeidsminne – evnen til å
 - Ta inn informasjon
 - Fastholde over kort tid
 - Bearbeide for direkte bruk eller lagring

«30 prosent regelen» for eksekutive funksjoner og ADHD

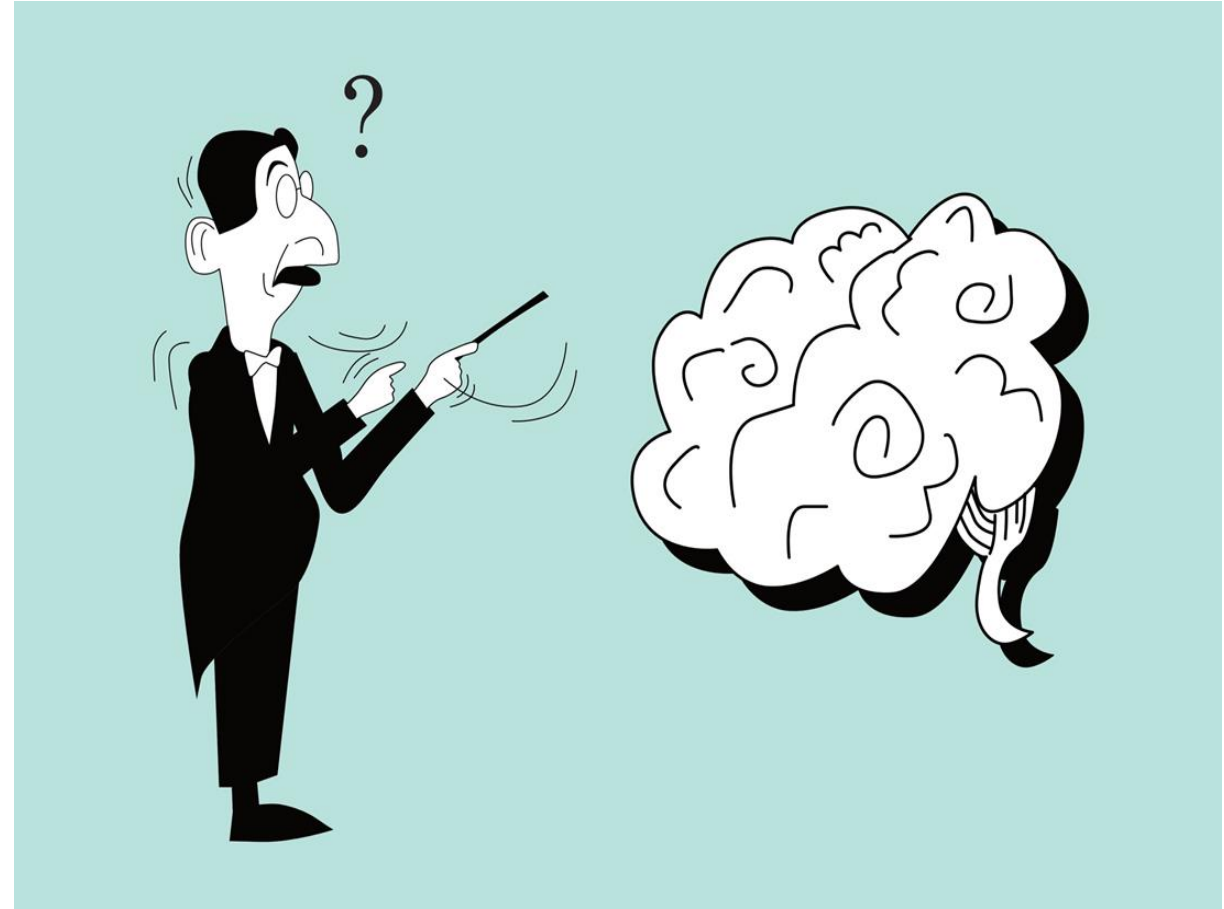
Modell for økt mistriivsel blant barn og unge

(Noemi Katznelson m.fl., 2022)

Vi lever i et samfunn som setter høye krav til:

- Eksekutive funksjoner
- Språklige ferdigheter
- Sosiale ferdigheter
- Kognitiv fleksibilitet
- Tilpasning til sensoriske inntrykk

Illustrert av Jacob Iuell-Heitmann

Stress og maskering

- Mismatch mellom krav og forventinger til eleven:
 - Egenledelse
 - Å lykkes faglig
 - Å lykkes sosialt
- **Opplevelse av å ikke lykkes på skolen**
- **Fører til lav mestringstillit**

Laget rundt elevene

Skolefravær og mestring fra elevperspektivet

Tap av
opplæring

Tap av faglige
ferdigheter

Tap av venner

Tap av
fellesskap

Opplevelse av
annerledeshet

Tap av
sosialisering

Tap av
livsmestring

Tap av
utdanning

Tap av
jobbmuligheter

Utenforskap

Lav livskvalitet

Skolefravær og mestring fra lærer/andre aktørers perspektiv

Lav mestring

Følelsen av å
ikke strekke
til

Manglende
relasjon

Har prøvd alt,
men ingen er
fornøyde

Handler om
ressurser

Føler seg
alene

Har generelt
alt for mye
ansvar

Mangler
kompetanse

Skolefravær og mestring fra foreldreperspektivet

Ikke trodd, ikke hørt, ikke forstått

«Bare dere får ham på skolen skal vi tilrettelegge vi»

Følelse av å ikke lykkes i foreldrerollen

Redde

Ensomhet

Parforholdet

Uenighet om hvordan møte barnet

Søsken

Skyld, skam, stress

Foreldre i mangeltilstand

«Går på helsa løs»

Jobb/økonomi

Sorg og krise

Den biologiske komponenten

Alle går i forsvar og trekker i hver sin retning

Årsaker til utenforskap og skolefravær

- Høyere krav fra samfunnet
- Lav mestringsfølelse på skolen
- Høyt stressnivå over år
- Opplæringstilbudet de mottar gir lite mening
- Mobbing
- Få relasjoner til voksne og medelever
- Individuelle sårbarheter
- Eventuelt andre forhold

Lovverk

Hva vi erfarer og hører der ute:

- ▶ «Bare han/hun kommer på skolen skal vi tilrettelegge»
- ▶ «Det har vi ikke ressurser til»
- ▶ «Jeg har 30 andre elever jeg også har ansvar for»
- ▶ «Det er ingen andre elever på denne skolen som får så mye»
- ▶ «Det får vi ikke til i vår kommune»
- ▶ «Dette er veldig krevende foreldre»
- ▶ «Er dette foreldrenes eller elevens behov?»

Hirakiet i verktøykassen lovverk:

- ▶ Barnekonvensjonen
- ▶ CRPD
- ▶ Grunnloven (§109)
- ▶ Opplæringsloven
- ▶ Likestilling og diskrimineringsloven (§ 17)
- ▶ Velferdstjenesteloven (samhandlingsreformen)

Plikt til å følge opp elever med skolefravær er tydeliggjort i ny opplæringslov § 10-6

«Kommunen og fylkeskommunen har en plikt til å sørge for at elever med fravær fra opplæringen blir fulgt opp både i grunnskolen og i videregående»

- ▶ Retten til spesialundervisning (individuell tilrettelagd opplæring) oppstår når eleven ikke har eller kan få et tilfredsstillende utbytte av opplæringen.
- ▶ Eleven med bekymringsfullt skolefravær kan derfor å rett på spesialundervisning (individuell tilrettelagt opplæring)

Veilederen Spesialundervisning presiserer følgende om PP-tjenesten:

- ▶ Skal være **faglig uavhengig**, for eksempel knyttet til tilrådingen av omfanget av spesialundervisningen (individuell tilrettelagd opplæring)
- ▶ Kan **ikke instrueres** om hva som skal være konklusjonen i de sakkyndige vurderingene

Veilederen Spesialundervisning presiserer kommunen/fylkeskommunen kan ikke:

- ▶ **Sette grenser** for hvilke tilrådinger og vurderinger PP-tjenesten kan komme til i den sakkyndig vurderingen
- ▶ **Instruere PP-tjenesten** om gitte sider av opplæringstilbudet til eleven

Bruk av alternativ opplæringsarenaer i grunnskolen. Udir-3-2010

- ▶ Et annet sted enn skolens område
- ▶ Snever adgang for skoleeier til å ta i bruk
- ▶ Ikke adgang til å plassere elever på alt.oppl.arena kun på grunnlag av foreldrenes samtykke

- ▶ § 5-1. Spesialundervisning. «Dersom det fremgår av enkeltvedtaket at bruk av alt.oppl.arena er nødvendig for at eleven skal få et forsvarlig utbytte av opplæringen, åpner regelverket for dette under gitte vilkår»

- ▶ Det er hensynet til eleven som er tellende, ikke hensynet til skolen/kommunen

- ▶ PPT må vurdere at bruk av alt.oppl.arena er nødvendig for forsvarlig utbytte og til barnets beste

Rett til opplæring i barnevern- og helseinstitusjon, og i hjemmet ved langvarig sykdom Udir-6-2914

- ▶ Langvarig fravær: Kommunen **kan ha** plikt til å gi opplæring på et annet sted enn skolen, f. eks hjemmet
- ▶ Avgjørelsen må gjøres etter en konkret og skjønnsmessig vurdering. Momenter i vurderingen er elevens tilstand og forventet fravær.
- ▶ Det som er **avgjørende** er om elevens sykdom medfører **et fravær som gjør at eleven ikke får oppfylt sin rett til opplæring eller får et tilfredsstillende utbytte** av opplæringen.
- ▶ Retten til opplæring i hjemmet for langvarig syke elever må vurderes utfra reglene om spesialundervisning i kapittel 5.
- ▶ **PPT må utarbeide sakkyndig vurdering**, jf oppl.l § 5-3, og det må her komme frem at eleven har behov for opplæring hjemme, evt. i kombinasjon med annen opplæringsarena på skolen.

Brev fra Statsforvalteren datert 06.02.2023

Side: 2/3

Retten til grunnskoleopplæring for elever som er langvarig syke

Se tolkningsuttalelsene fra Utdanningsdirektoratet:

[Retten til grunnskoleopplæring for elever som er langvarig syke \(udir.no\)](#)

[5. Opplæring i hjemmet på grunn av sykdom \(udir.no\)](#)

Det følger blant annet av disse tolkningsuttalelsene at:

- Kommunens plikt til å gi eleven opplæring et annet sted enn på skolen, for eksempel i hjemmet på grunn av langvarig sykdom, følger av barn og unges rett og plikt til grunnskoleopplæring.
- Retten til opplæring i hjemmet for langvarig syke elever må vurderes ut fra reglene om spesialundervisning.
- Elever som har rett til spesialundervisning, inkludert langvarig syke elever som får opplæring i hjemmet, har rett til det samme antall timer som elever som mottar ordinær opplæring.⁵ Omfanget av opplæringen i hjemmet må likevel avgjøres etter en konkret vurdering. Hvor mange timer undervisning som skal gis, vil avhengig av hvor mye opplæring den syke eleven er i stand til å motta.
- Det er generelt viktig at det går så kort tid som mulig fra behovet om spesialundervisning blir meldt til vedtaket fattes. Dette er særlig viktig for elever som ikke er i stand til å motta opplæring på skolen, da disse elevene står uten et opplæringstilbud før vedtaket fattes.

Opplæringsloven kapittel 9A

Systematisk arbeid med et trygt og godt skolemiljø⁶ er avgjørende for å forebygge skolefravær. I dette arbeidet er elevmedvirkning sentralt, og skal gjennomsyre skolens praksis. Retten til et trygt og godt skolemiljø er ikke avgrenset av årsaken til hvordan elevene har det.⁷ At årsaken til elevens mistrivsel skyldes forhold utenom skoletiden eller utenfor skolens område, begrenser ikke skolens aktivitetsplikt så lenge elevens opplevelse av skolemiljøet påvirkes negativt av det. Skolen har blant annet en plikt til å følge med på elevene, til å undersøke saken og til å sette inn egnede tiltak for at eleven skal ha et trygt og godt skolemiljø.

I opplæringsloven § 9A-4 tredje ledd står det at: «Ved mistanke om eller kjennskap til at ein elev ikkje har eit trygt og godt skolemiljø, skal skolen snarast undersøkje saka.». Dette betyr at undersøkinga skal iverksettes straks, og må ha som formål å få fram fakta om ein situasjon, bakgrunn for elevens opplevelse, og hvilke forhold i elevens omgivelser som påvirker hvordan eleven har det på skolen.⁸

I fjerde ledd står det at: «Når ein elev seier at skolemiljøet ikkje er trygt og godt, skal skolen så langt det finst eigna tiltak sørge for at eleven får eit trygt og godt skolemiljø. Det same gjeld når ei undersøking viser at ein elev ikkje har eit trygt og godt skolemiljø.». Dette betyr at skolene har plikt til å sette inn egnede tiltak som sørger for at eleven får eit trygt og godt skolemiljø. Plikt til å sette inn egnede tiltak omfatter også en plikt til å følge opp tiltakene, evaluere virkningen og eventuelt legge til eller endre dersom dette er nødvendig for å oppnå målet.⁹

Side: 2/3

Retten til grunnskoleopplæring for elever som er langvarig syke

Se tolkningsuttalelsene fra Utdanningsdirektoratet:

[Retten til grunnskoleopplæring for elever som er langvarig syke \(udir.no\)](#)

[5. Opplæring i hjemmet på grunn av sykdom \(udir.no\)](#)

Det følger blant annet av disse tolkningsuttalelsene at:

- Kommunens plikt til å gi eleven opplæring et annet sted enn på skolen, for eksempel i hjemmet på grunn av langvarig sykdom, følger av barn og unges rett og plikt til grunnskoleopplæring.
- Retten til opplæring i hjemmet for langvarig syke elever må vurderes ut fra reglene om spesialundervisning.
- Elever som har rett til spesialundervisning, inkludert langvarig syke elever som får opplæring i hjemmet, har rett til det samme antall timer som elever som mottar ordinær opplæring.⁵ Omfanget av opplæringen i hjemmet må likevel avgjøres etter en konkret vurdering. Hvor mange timer undervisning som skal gis, vil avhengig av hvor mye opplæring den syke eleven er i stand til å motta.
- Det er generelt viktig at det går så kort tid som mulig fra behovet om spesialundervisning blir meldt til vedtaket fattes. Dette er særlig viktig for elever som ikke er i stand til å motta opplæring på skolen, da disse elevene står uten et opplæringstilbud før vedtaket fattes.

Barnets rett til utdanning og barnets beste

Hensynet til barns rett til utdanning² og barnets beste³ tilsier at kommunen må strekke seg langt for å sikre elever som ikke er stand til å motta opplæring på skolen et opplæringstilbud.

Kommunen/skolen har i utgangspunktet ansvar for alle elever i skoletiden – uansett om de er på skolen eller ikke.

Vurdering av barnets beste i skolemiljøtiltak er omtalt på Utdanningsdirektoratets nettressurs for skolemiljø.⁴

- Elever som har rett til spesialundervisning, inkludert langvarig syke elever som får opplæring i hjemmet, har rett til det samme antall timer som elever som mottar ordinær opplæring.⁵ Omfanget av opplæringen i hjemmet må likevel avgjøres etter en konkret vurdering. Hvor mange timer undervisning som skal gis, vil avhengig av hvor mye opplæring den syke eleven er i stand til å motta.

Den gode elevsamtalen

- kartlegging

Områder som bør kartlegges

Interesser og styrker

Eksekutive funksjoner

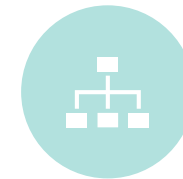
Sensoriske vansker

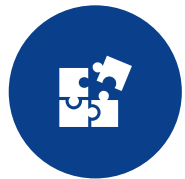
Sosial kompetanse

Stressfaktorer og triggere i læringsmiljøet

Struktur og forutsigbarhet

Lærevansker

Tilleggsvansker og andre forhold

Evner/læreforutsetninger

Forberedelsesfilm

Kartlegging til kartleggingen

Spørsmål før vi kommer for å snakke med deg:

1

Jeg vil snakke med	Maren 	Hedda 	Noen andre
--------------------	--	--	---

2

Jeg vil snakke med dere	Hjemme 	Statped 	Et annet sted
-------------------------	---	--	--

3

Jeg vil snakke i	10 min	15 min	20 min	Noen andre minutter? ?
------------------	--------	--------	--------	---------------------------

4

Jeg vil at noen skal være sammen med meg	Mamma 	pappa 	Mamma og pappa 	Noen andre ?
--	---	--	--	-----------------

5

Jeg vil sitte	Ved siden av 	Overfor 	På hver vår side av rommet 	Noe annet
---------------	--	--	---	--

6

Dette vil jeg gjøre	Bare svare på spørsmål 	Spille Minecraft og svare på spørsmål + 	Se på Youtube og svare på spørsmål + 	Noe annet
---------------------	---	---	---	---

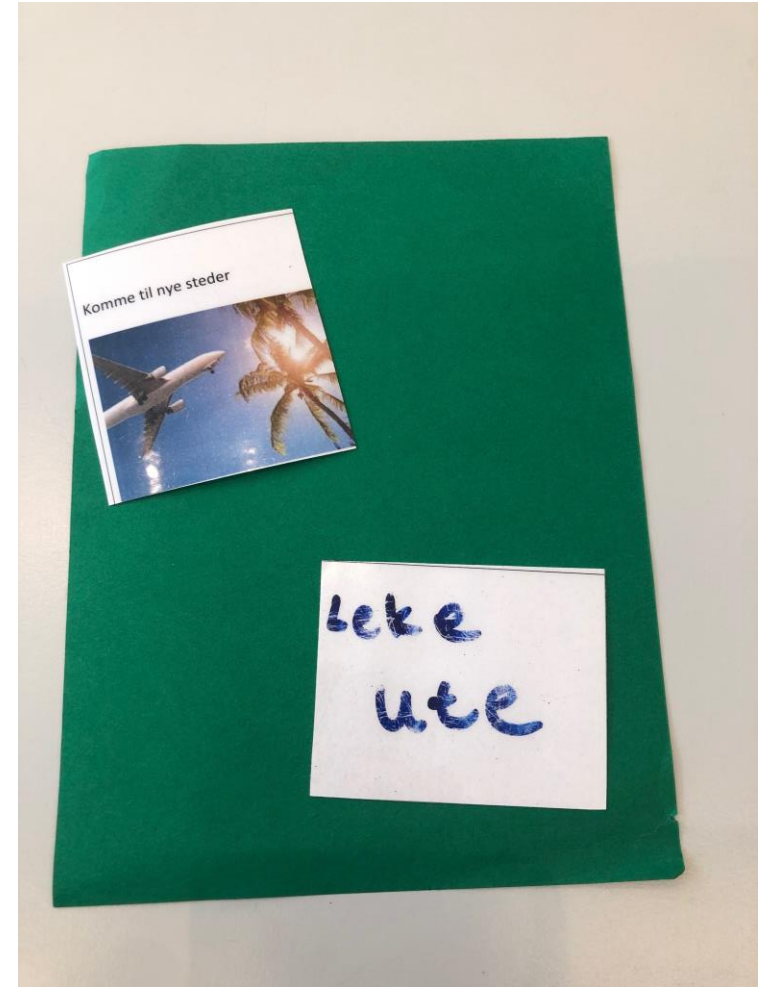
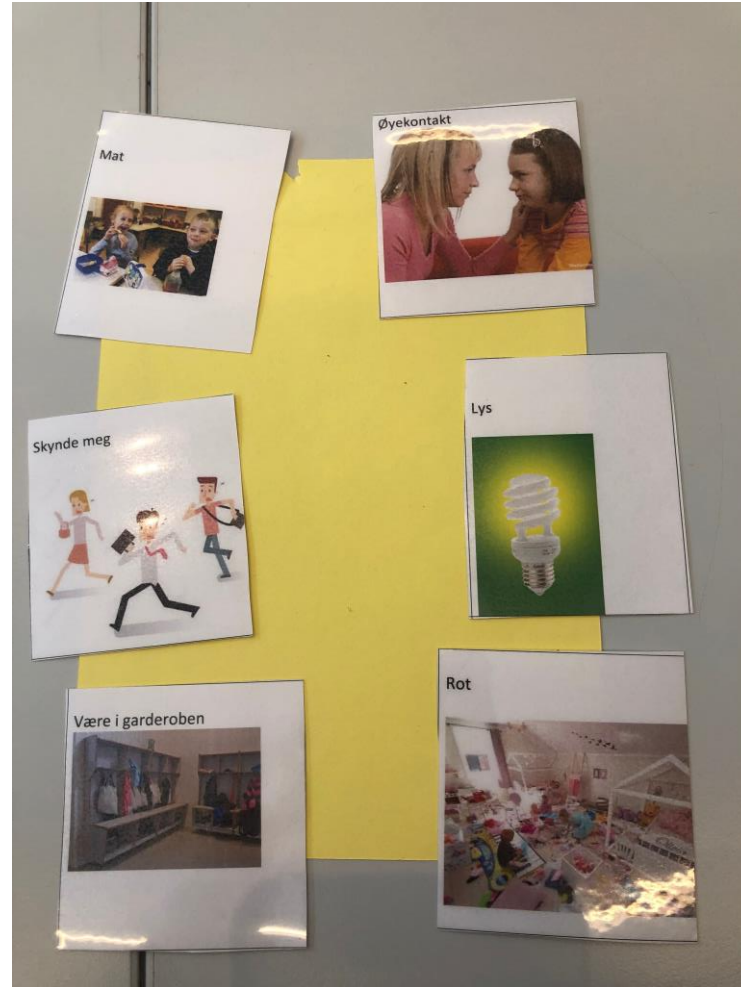
Sånn vil jeg ha det på skolen

Instruksjoner og informasjon

Sett kryss om det stemmer

☐ Jeg trenger korte og tydelige instruksjoner fra lærerne.	
☐ Jeg trenger å sitte på plassen min når nye instruksjoner blir gitt.	
☐ Jeg trenger bildestøtte når jeg får oppgaver og informasjon.	
☐ Jeg vil gjerne få instruksjoner direkte fra læreren.	
☐ Jeg trenger å bli minnet på hva jeg skal gjøre, mens jeg jobber med oppgaven.	

Spørsmål om interesser og fremtid

Dette er et spørreskjema som er delt opp i to temaer. Det ene temaet handler om dine interesser og hva du er opptatt av. Det andre temaet handler om dine ønsker for fremtiden. Grunnen til at vi lurer på dette er at vi ønsker å gi råd og tips til skolen på hvordan du vil ha der for å lære best. For å kunne gjøre det, kan det være lurt at vi vet litt om hva du liker å holde på med, og om du har noen tanker eller ønsker for fremtiden

1

Jeg liker å game

Stemmer

Stemmer litt

Stemmer ikke

Egensydde spørreskjemaer

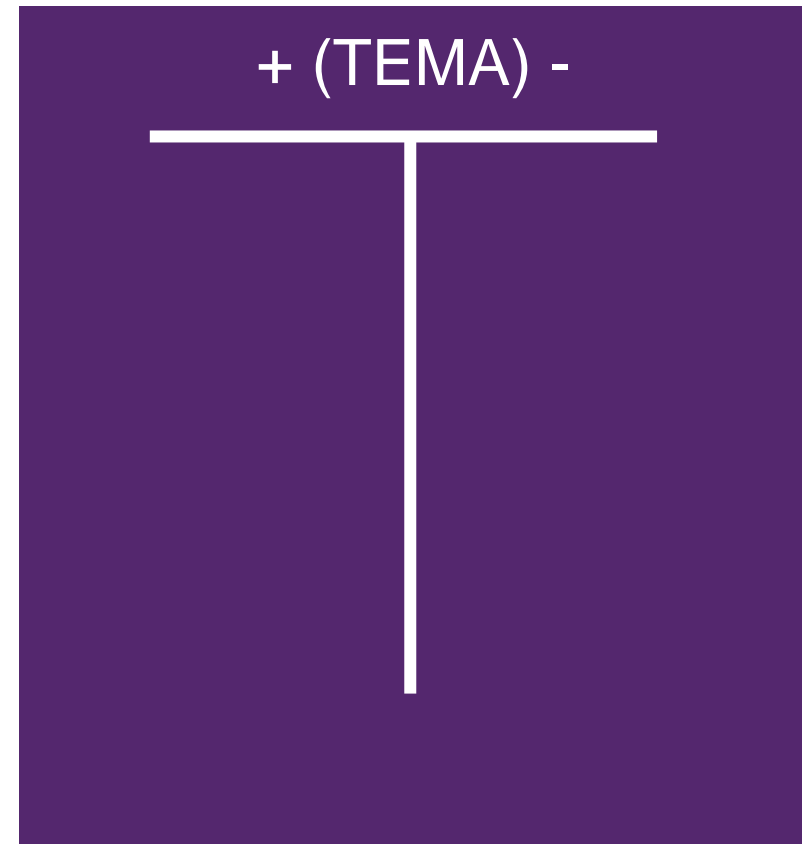
Stress

Dette er ting som stresser meg:

	Stemmer	Stemmer litt	Stemmer ikke
Noe skjer plutselig:			
Må skynde meg:			
Mange i samme rom:			
Lange beskjeder:			
Forstyrrende farger eller mønstre:			
Ingen planer:			
Nye oppgaver:			
Rot:			
Bli avbrutt når jeg gjør en oppgave:			
Redd for å dumme meg ut:			

Verktøy : Pluss/minus skjema

- Visuell synliggjøring av «pluss» og «minus-ting»
- Bruk av skjemaet som bakgrunnsinformasjon for å endre atferd eller endre tilrettelegging
- Lag en overskrift (tema)
 - Kartlegge situasjoner og episoder
 - Sterke og svake sider
 - Følelser
 - Skolefag
 - Mat
 - Fritiden

Pluss minus skjema

Pluss	Minus
	Kjedelig Rotete Skittent Bråkete Folk Skrivelyder visking

Skrivesamtaler

Har det skjedd noe spesielt?

ja nei vet ikke annet

Har det skjedd i dag?

ja nei vet ikke annet

Skjedde noe i taxien?

ja nei vet ikke annet

Var det:

sjåføren andre elever trafikk annet

Var det

en elev flere elever annet

Rjorde eleven noe

farlig skremmende enkelt

Eleven:

pelte nese og tok det på setet

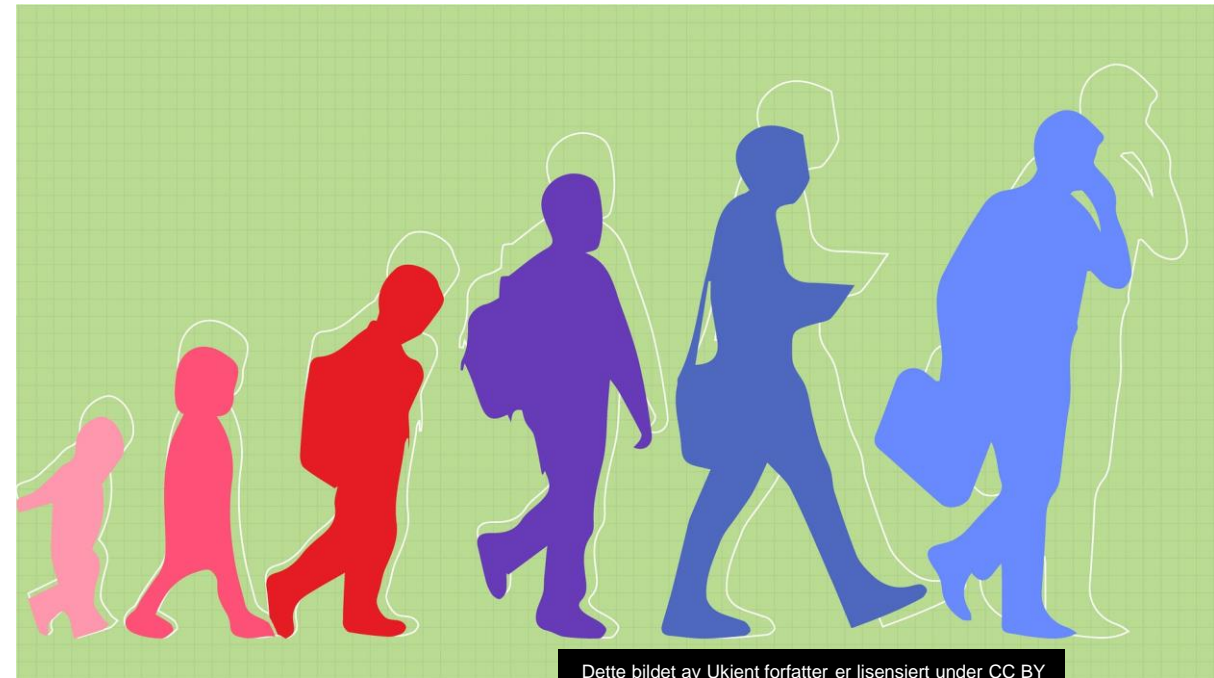

Overganger, struktur og forutsigbarhet

Store overganger i barn og unges liv

- Oppstart i barnehage
- Fra barnehage til skole
- Bytte av kontaktlærer
- Fra barneskole til ungdomsskole
- Fra ungdomsskole til videregående
- Fra elev til lærling
- Fra videregående til voksenlivet

- Flytting
- Brudd mellom foresatte

Dette bildet av Ukjent forfatter er lisensiert under [CC BY](#)

Hverdagslige overganger

- Skoledagen er full av små overganger
- Fra en aktivitet til en annen
- Fra en arbeidsøkt til en liten pause
- Fra hjem til skole
- Ut og inn til/fra friminutt

7 H

1. Hva skal jeg gjøre?
2. Hvor skal jeg være?
3. Hvorfor skal jeg gjøre det?
4. Hvem skal jeg være sammen med?
5. Hvordan gjør jeg det?
6. Hvor lenge skal det holde på?
7. Hva skjer etterpå?

DAGSPLAN

Torsdag

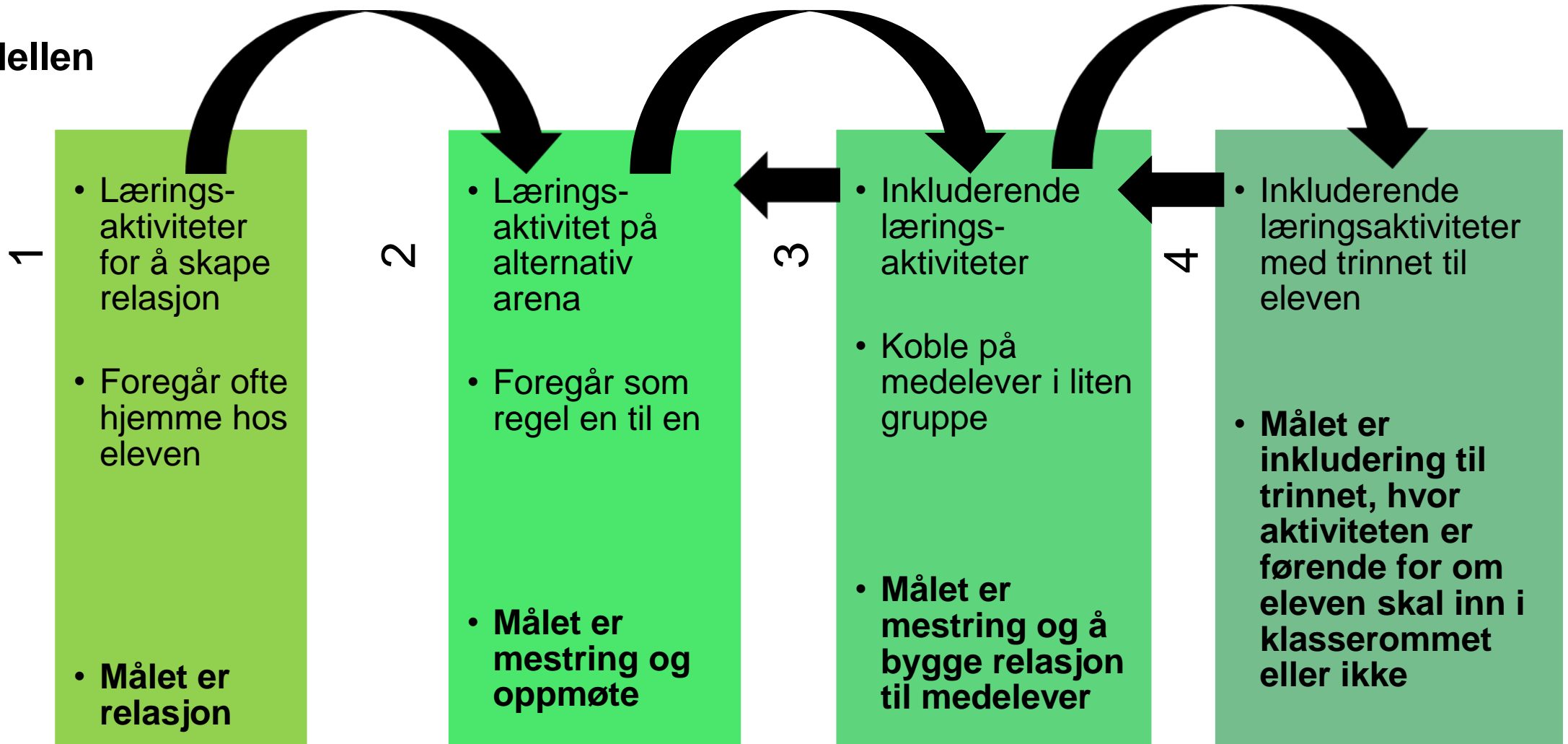
TIME	HVA SKAL VI GJØRE?	Hvor?	HVEM?
8.30 - 9.00	SPILL 	Bilde av grupperom	
9.00- 9.15	PAUSE 	Bilde av grupperom	
2.time 09.30- 10.00	LYDBOK/LESE 	Bilde av grupperom	
10.00- 10.10	PAUSE 	Bilde av grupperom	
3.time 10.10- 10.40	BESØK AV MAREN 	Bilde av grupperom	
13.30- 13.50	Bilde av hjemme	Bilde av bil	Bilde av den som henter

Tiltak som gir mestring for eleven på ulike nivåer

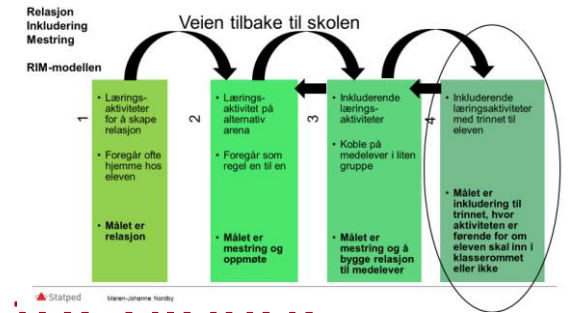
Veien tilbake til skolen

RIM-modellen

Forebygging

- Eksempler fra Källbrinksskolan [Få skolan att funka i ut elever med NPF – YouTube](#)
- God og trygg relasjon til lærere
- Kompetanse på elevens behov
- Trygt læringsmiljø
- God klasseledelse
- Sikre relasjonsbygging og gode rutiner ved lærerbytte
- Godt og tett samarbeid med hjemmet

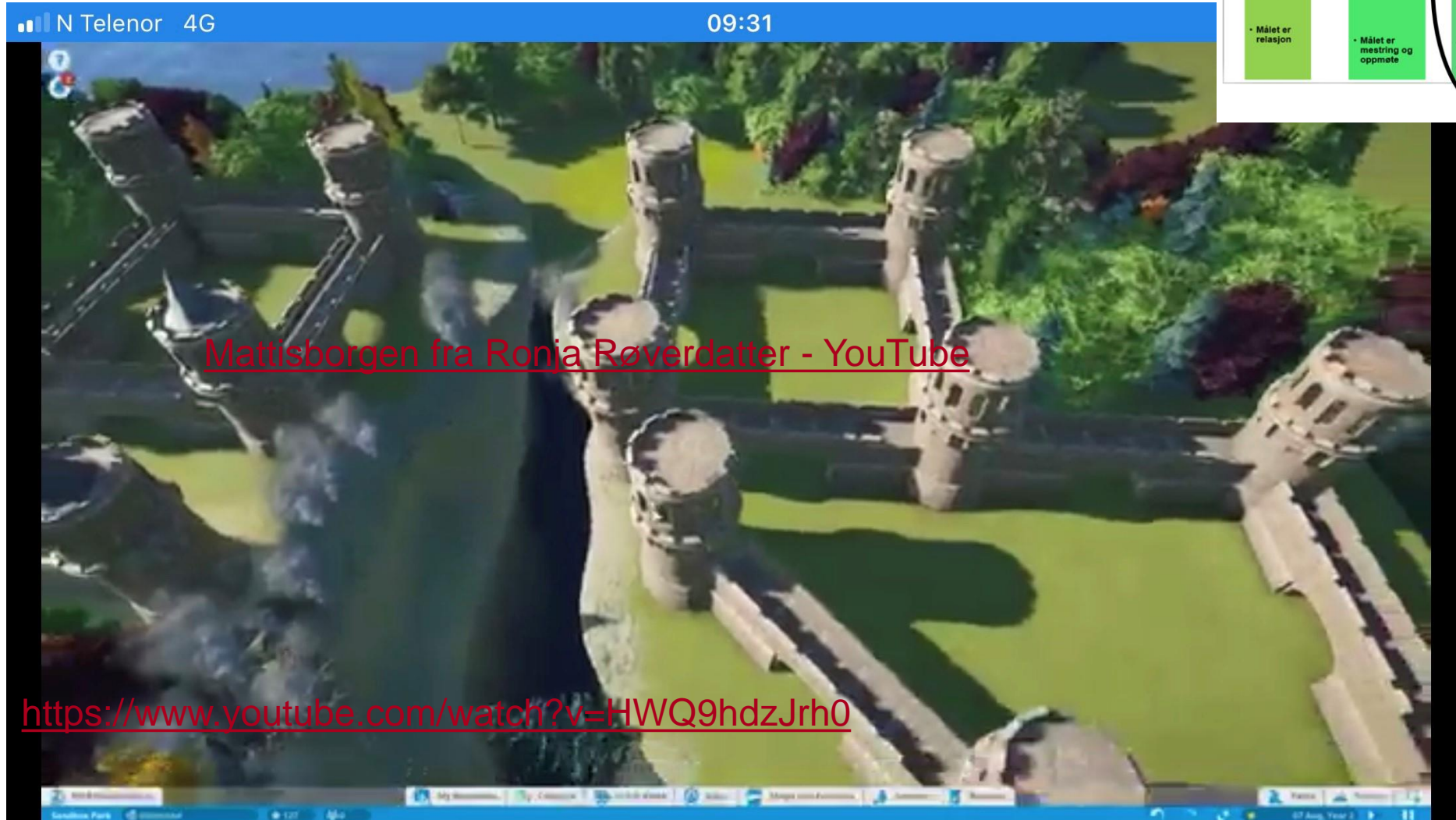
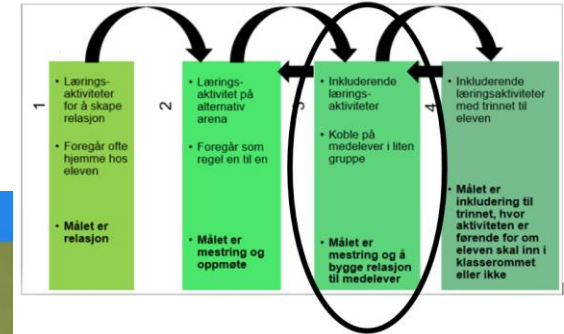
Forebygging forts.

- Struktur og forutsigbarhet
- Sikre annerledesdager
- Gode rutiner for oppstart og forberedelser etter ferier
- Plassering i klasserommet
- Ekstra tid på oppgaver og prøver
- Minimer visuell støy
- Mindre klasser

Forebygging forts.

- Tilgang på eget rom ved behov
- Ekstra pauser
- Ulike typer skrivehjelp
- Fiklekasse
- Er det noe som butter, kartlegg og finn ut av det
- Lag “oppskriftsbok” om barnet
- Sikre at læringsaktiviteter gir mening og mestring for eleven
- Ta høyde for at eleven kan ha ulike behov for tiltak gjennom skoleåret

3. Inkluderende læringsaktivitet

[Mattisborgen fra Ronja Røverdatter - YouTube](#)

<https://www.youtube.com/watch?v=HWQ9hdzJrh0>

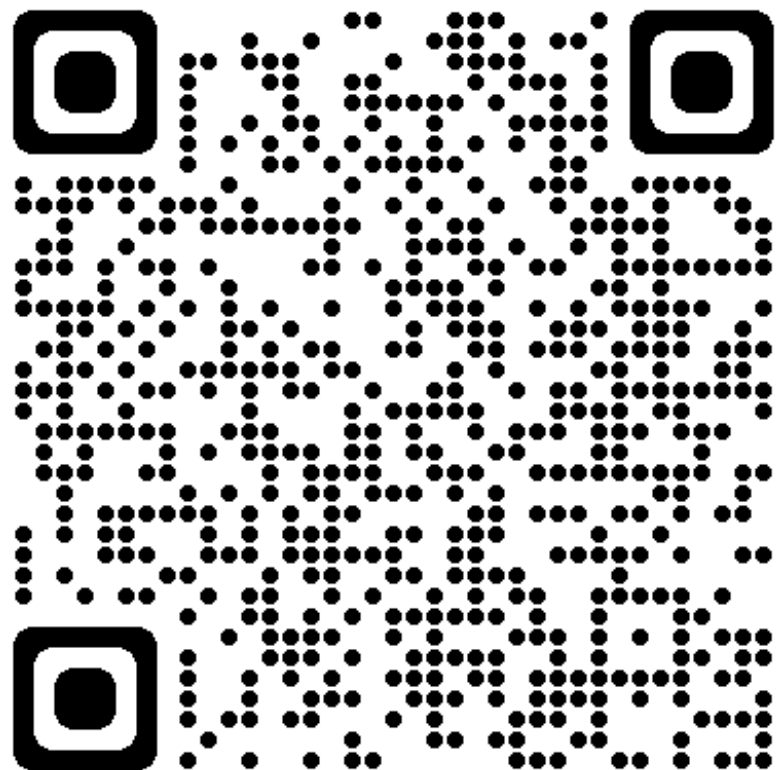
Oppsummert

- ▶ Skjult funksjonsnedsettelse
- ▶ Elever med høyt stressnivå
- ▶ Få frem hele bildet
- ▶ Tett foreldresamarbeid
- ▶ Elevens stemme
- ▶ Elevens interesser
- ▶ Skreddersøm

Nyttig litteratur og nettsider:

Temaside om skolefravær

[Spesialpedagogikk](#) [Læringsressurser](#) [Kurs](#) [Kompetanseløftet](#) [Søk tjenester](#) [Magasin](#) [Kontakt](#)

Skolefravær og ADHD, Tourettes syndrom og autisme

Elever med nevroutviklingsforstyrrelser som ADHD, Tourettes syndrom og autisme har ofte komplekse og sammensatte utfordringer. Det kan føre til høyt stressnivå og utfordringer med å delta på skolen. Blir det ikke tilrettelagt for disse elevene, står de i fare for å utvikle skolefravær.

Forstå nevroutviklingsforstyrrelser og skolefravær

Nevroutviklingsforstyrrelser	Hva er nevroutviklingsforstyrrelser	Forebygge skolefravær
Sensoriske vansker og skolefravær	Eleven	Eleven og laget rundt
Overganger og nevroutviklingsforstyrrelser		

Forskning

- ▶ Munkhaugen m.fl. (2017). «School refusal behaviour in students with autism spectrum disorder».
- ▶ Vasiliki Totsika^{1,2,3} , Richard P Hastings^{2,3}, Yoko Dutton², Alison Worsley⁴, Glenn Melvin^{2,5}, Kylie Gray^{2,3}, Bruce Tonge^{2,3} and David Heyne⁶. (2020) «Types and correlates of school nonattendance in students with autism spectrum disorders».
- ▶ Amundsen, M-L. & Holtan Møller (2020). Betydningen av skolerelaterte faktorer og mobbing for elever som strever med skolevegring. <https://psykisk-kommune.no/fagartikkel/betydning-av-skolerelaterte-faktorer-og-mobbing-for-elever-som-strever-med-skolevegring/19.161>
- ▶ Amundsen, M-L. & Holtan Møller (2020). Hvordan opplever foresatte til elever som strever med skolevegring møtet med skole og hjelpeapparat? <https://psykisk-kommune.no/fagartikkel/hvordan-opplever-foresatte-til-elever-som-strever-med-skolevegring-motet-med-skole-og-hjelpeapparat/19.164>
- ▶ Hull, L., Mandy, W., Lai, M. C., Baron-Cohen, S., Allison, C., Smith, P. & Petrides, K. (2019). Development and validation of the Camouflaging Autistic Traits Questionnaire (CAT-Q). Journal of Autism and Developmental Disorders, 49(3), 819- 833. doi:10.1007/s10803-018-3792-6

Forskning fortsetter

Amundsen, M-L., Herrebrøden, M., Mjøberg, A-G. & Rosenlund, C. (2020 c). Skolens møte med elever som strever med skolevegring. *Psykologi i kommunen*. Nr.2:1-9. <https://psykisk-kommune.no/skolens-mote-med-elever-som-strever-med-skolevegring/19.142>

Øverland, E., Damsgaard, K., Nordby M-J., Wilberg E.L., Tjäder H.G. og Bredesen A.M. (2020) *Elever med nevrotviklingsforstyrrelser og alvorlig skolefravær nr.5, Spesialpedagogikk*. Hentet fra: [Elever med nevrotviklingsforstyrrelser og alvorlig skolefravær \(utdanningsnytt.no\)](https://utdanningsnytt.no)

Linker

- ▶ <https://www.statped.no>
- ▶ <https://www.statped.no/adhd/>
- ▶ <https://www.statped.no/tourettes/>
- ▶ <https://www.statped.no/autisme/>
- ▶ <https://www.statped.no/laringsressurs/sammensatte-larevansker/sann-vil-jeg-ha-det/>

Takk for oss!

maren-johanne.nordby@statped.no

hedda.tjader@statped.no

    Statped.no